

Plenul Curții Supreme de Justiție
al Republicii Moldova

HOTĂRÎRE

cu privire la unele chestiuni referitoare la aplicarea
de către instanțele judecătorești a legislației la soluționarea
litigiilor legate de contractele de împrumut

În scopul aplicării corecte și uniforme a legislației privind contractele de împrumut, în temeiul art. 2 lit. e), 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție și art. 17 din Codul de procedură civilă, Plenul Curții Supreme de Justiție

EXPLICĂ:

1. Se atenționează instanțele de judecată asupra necesității aplicării corecte și uniforme a dispozițiilor Codului civil, adoptat prin Legea nr. 1107-XV din 06 iunie 2002, în vigoare de la 12.06.2003, pertinente soluționării categoriilor de pricină civile aferente aplicării art. 867-874, precum și a altor legi tangențiale, inclusiv a celor ce reglementează nulitatea și rezoluțiunea actului juridic civil.

2. Validitatea contractelor de împrumut se va examina în raport cu legea materială care era în vigoare la data încheierii contractului, conform principiului acțiunii legii civile în timp, instituit la art. 6 alin. (1), (4) Cod civil. Prin urmare, validitatea, drepturile și obligațiile părților, precum și efectele deja produse ale unui contract de împrumut sau în curs de realizare încheiat până la data de 11.06.2003 se vor aprecia în raport cu prevederile Codului civil în redacția Legii din 26.12.1964, iar în privința celor încheiate începând cu 12.06.2003 se vor aplica dispozițiile Codului civil actual.

Se menționează că legea nouă nu modifică și nu desființează efectele deja produse ale unei situații juridice stinse sau în curs de realizare. În cazul situației juridice contractuale în curs de realizare la data intrării în vigoare a legii noi, va continua să guverneze legea veche și întinderea drepturilor și obligațiilor părților, precum și orice alte efecte contractuale, dacă legea nouă nu prevede altfel.

Prin urmare, legea nouă este aplicabilă situațiilor juridice în curs de realizare la data intrării sale în vigoare (pentru viitor).

Astfel, în cazul în care prevederile contractului de împrumut, încheiat în baza Codului civil în redacția Legii din 26 decembrie 1964, în curs de realizare în momentul intrării în vigoare a noului Cod civil contravin dispozițiilor imperative ale acestui cod, atunci se aplică dispozițiile legii noi.

Spre exemplu, dacă, la 01.01.2002, părțile au încheiat un contract de împrumut pe un termen de 2 ani, avînd ca obiect suma de 3000 de lei, cu o dobîndă de 10% lunar, atunci, după 12.06.2003, în baza noului Cod civil, mărimea dobînzii se va calcula conform art. 869 alin. (1) Cod civil și va fi egală cu rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei.

Formatted: Highlight

3. Conform art. 867 Cod civil, prin contractul de împrumut o parte (împrumutător) se obligă să dea în proprietate celeilalte părți (împrumutatul) bani sau alte bunuri fungibile, iar aceasta se obligă să restituie bani în aceeași sumă sau bunuri de același gen, calitate și cantitate la expirarea termenului pentru care i-au fost date.

Din esența și natura juridică a contractului de împrumut rezultă că acest contract este un acord de voință între împrumutător și împrumutat, de regulă gratuit, dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

4. Părți în contractul de împrumut pot fi atât persoane fizice, cât și juridice.

Statul poate fi subiect al contractului de împrumut numai în cazurile expres prevăzute de lege.

Responsabilă de executarea contractului de împrumut este persoana care a semnat contractul în calitate de împrumutat, și nu persoana căreia i-au fost transmiși banii după încheierea contractului.

Formatted: Highlight

5. Obiect al contractului de împrumut pot fi bani în monedă națională sau valută străină.

De asemenea, obiect al contractului de împrumut pot fi bunurile fungibile, cum ar fi mărfurile industriale, produsele alimentare, legumele, fructele și altele.

6. Codul civil nu conține reguli speciale cu privire la forma contractului de împrumut, urmînd să fie respectate regulile generale referitoare la forma convenției, adică prevederile art. 210, 211 Cod civil, conform cărora actele juridice dintre persoanele juridice, dintre persoanele juridice și persoanele fizice și dintre persoanele fizice se încheie în formă scrisă dacă valoarea obiectului actului juridic depășește 1000 de lei, iar în cazurile prevăzute de lege, indiferent de valoarea obiectului. Spre exemplu: art. 17 alin. (1) din Legea contabilității nr. 113-XVI din 27.04.2007 stipulează că deținerea de către entitate a activelor cu orice titlu, înregistrarea surselor de proveniență a acestora și a faptelor economice fără documentarea și reflectarea acestora în contabilitate se interzic. Realmente, actele juridice încheiate între persoanele juridice, între persoanele juridice și persoanele fizice se vor perfecta în formă scrisă indiferent de valoarea obiectului.

Nerespectarea formei scrise a contractului lipsește părțile de dreptul de a solicita, în caz de litigiu, proba cu martori pentru confirmarea valabilității contractului.

7. Faptul încheierii contractului de împrumut în formă scrisă poate fi demonstrat printr-un înscris, semnat de părți (împrumutat și împrumutător), prin telegrame, telefonograme, solicitarea scrisă din partea împrumutatului de amânare a termenului achitării împrumutului, scrisoarea-garanție cu afirmația că împrumutul va fi restituit și altele asemenea, semnate de partea care le-a expediat.

De regulă, legea nu prevede obligativitatea încheierii contractului de împrumut în formă autentică.

Conform art. 212 Cod civil, forma autentică a contractului este obligatorie numai în cazurile prevăzute de lege sau prin acordul părților.

Însă, în sensul art. 213 Cod civil, dacă între părți a existat un acord privind încheierea contractului în formă autentică, nerespectarea acestui acord constituie temei pentru declararea nulității contractului.

8. Potrivit art. 138 alin. (4) CPC, înscrisurile care confirmă încheierea contractului de împrumut se depun în instanța de judecată în original sau în copie autenticată în modul stabilit de lege, indicându-se locul de aflare a originalului.

Recipisa sau alt înscris nu pot servi drept temei pentru încasarea sumei împrumutului, dacă aceste înscrisuri nu conțin informații despre părțile contractului de împrumut și despre suma concretă a împrumutului. Se va reține că înscrisul respectiv reprezintă expunerea unui act juridic civil și, în consecință, urmează să corespundă exigențelor legale, inclusiv referitor la clauzele esențiale ale acestuia.

9. În cazul în care contractul de împrumut nu a fost încheiat în formă scrisă, însă ulterior împrumutatul își recunoaște, prin declarație scrisă, obligația, contractul respectiv se consideră valabil conform art. 700 alin. (1) Cod civil.

Recunoașterea datoriei de către împrumutat, consemnată în explicațiile oferite organului de poliție, procuraturii sau în procesul-verbal al ședinței de judecată, semnat de către împrumutat, confirmă valabilitatea contractului de împrumut, indiferent de suma împrumutului.

Nu poate fi considerată probă la caz recunoașterea datoriei de către împrumutat, consemnată în explicațiile oferite organului de poliție, procuraturii, dacă, ulterior, s-a confirmat faptul că acestea au fost obținute sub presiune, cu aplicarea violenței (torturii), deoarece admiterea acesteia ca probă ar duce nemijlocit la violarea art. 6 par. 1 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

În acest context, este relevantă hotărîrea CEDO Vanjak vs Republica Croația, 29889/04, 14 ianuarie 2010.

10. Se menționează că, în baza înțelegerii dintre părți, obligația de a restitui împrumutul poate fi înlocuită cu o altă obligație (novație). Voința de a înlocui o obligație cu alta urmează să fie stipulată expres, iar debitorul, care se obligă să transmită un bun în contul datoriei, trebuie să fie proprietarul acestui bun. În caz

contrar, actul juridic de novație se consideră nul, deoarece de bun dispune o persoană neîndreptățită (art. 665 Cod civil).

11. Conform art. 217 Cod civil, nulitatea absolută a contractului de împrumut poate fi invocată atât de orice persoană care are un interes născut și actual, cât și de instanța de judecată din oficiu, iar nulitatea relativă, potrivit art. 218 Cod civil, poate fi invocată doar de persoana în al cărui interes este stabilită sau de succesorii ei, de reprezentantul legal sau de creditorii chirografari ai părții ocrotite pe calea acțiunii oblice.

12. Se atenționează că, în sensul art. 24 alin. (2) din Codul familiei, suma împrumutată de unul dintre soți pentru necesitățile comune se restituie în mod solidar de ambii soți, chiar și în cazul în care soții au divorțat.

Totodată, în cazul în care există probe veridice că unul dintre soți nu a știut că a fost încheiat un contract de împrumut de către alt soț și banii împrumutați nu au fost folosiți pentru necesitățile comune, responsabilitatea restituirii împrumutului va reveni numai soțului care a încheiat contractul de împrumut.

13. Împrumutătorul sau succesorii lui, prin prisma art. 1432, 1444, 1540 și 1543 Cod civil, sînt în drept să înainteze acțiuni împotriva succesorilor împrumutatului decedat privind executarea contractului de împrumut, dacă acești succesorii au acceptat succesiunea.

Moștenitorii pot fi obligați să răspundă pentru obligațiile celui ce a lăsat moștenirea doar în limitele valorii averii succesoriale.

Conform art. 1541 Cod civil, moștenitorul trebuie să dovedească că datoriile celui ce a lăsat moștenirea depășesc valoarea averii succesoriale, cu excepția cazului cînd inventarul averii a fost efectuat de notar.

Termenul de înaintare a pretențiilor de către creditorii, potrivit art. 1544 Cod civil, este de 6 luni din ziua cînd aceștia au aflat despre deschiderea succesiunii. Creditorii celui ce a lăsat moștenirea trebuie să înainteze pretenții către moștenitorii care au acceptat succesiunea indiferent de scadența acestor pretenții.

Dacă nu știau despre deschiderea succesiunii, creditorii celui ce a lăsat moștenirea urmează să înainteze pretenții moștenitorilor în termen de un an din momentul începerii curgerii termenului de înaintare a pretențiilor.

Nerespectarea acestor dispoziții atrage pierderea de către creditorii a dreptului de înaintare a pretențiilor.

Se menționează că asupra termenului de înaintare a pretențiilor de către creditorul celui ce a lăsat moștenirea nu se răsfrîng regulile aplicabile termenului general de prescripție.

14. Dacă, la încheierea contractului de împrumut, s-a convenit asupra încheierii contractului de fidejusiune, prin care o parte (fidejutor) se obligă față de cealaltă parte (creditor) să execute integral sau parțial, gratuit sau oneros obligația

debitorului, în cazul neexecutării obligației privind restituirea împrumutului, fidejusalul și împrumutatul, în conformitate cu art. 1156 Cod civil, sînt obligați în solidar să restituie împrumutul creditorului, dacă în contract nu este prevăzut altfel.

Raporturile juridice aferente contractului de fidejusiune sînt reglementate de art. 1155-1170 Cod civil.

15. Potrivit art. 867 alin. (2) Cod civil, contractul de împrumut este gratuit dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

Astfel, în cazul în care părțile omit să stabilească în contractul de împrumut clauze referitoare la dobîndă, creditorul nu poate pretinde plata unei dobînzii, nici chiar a unei dobînzii egale cu rata de refinanțare a Băncii Naționale, prevăzute de art. 585 Cod civil, întrucît contractul de împrumut se prezumă a fi gratuit.

16. Conform art. 869 alin. (1) Cod civil, în baza contractului de împrumut, părțile pot prevedea și plata unei dobînzii, care trebuie să se afle într-o relație rezonabilă cu rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei (dobînda contractuală).

Prin rata de refinanțare se subînțelege rata de bază a Băncii Naționale a Moldovei, adică acea rată, care este aplicată la principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt.

Caracterul rezonabil se determină în fiecare caz aparte, inclusiv este necesar să se țină cont de clauzele contractuale, de tipul contractului, de faptul dacă a fost stipulată vreo garanție a debitorului, de termenul contractului, de condițiile de creditare ale băncii.

Este rezonabilă, de asemenea, acea dobîndă, care este mai aproape de mărimea ratei de refinanțare a Băncii Naționale a Republicii Moldova.

Dacă părțile au prevăzut plata dobînzilor fără să stipuleze cuantumul lor, în acest caz, potrivit art. 585 Cod civil, împrumutatul este obligat să plătească o dobîndă egală cu rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei.

17. Se specifică faptul că, prin contract, se poate prevedea și o altă rată. Însă, dacă prin contract s-a stabilit o dobîndă nerezonabilă față de rata de refinanțare a Băncii Naționale a Republicii Moldova, atunci, potrivit art. 869 alin. (2) Cod civil, obligația de a plăti această dobîndă este nulă de drept în partea în care depășește rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei.

Conform prevederilor alin. (3) al articolului menționat, se plătește dobînda la expirarea fiecărui an pentru perioada dintre momentul încheierii contractului și cel al restituirii împrumutului dacă în contract nu este prevăzut altfel.

18. Se menționează că, potrivit art. 869 alin. (4) Cod civil, neachitarea în termen a dobînzii totale sau parțiale acordă împrumutătorului dreptul de a cere restituirea imediată a împrumutului și a dobînzii aferente, inclusiv pe calea înaintării unei cereri de chemare în judecată.

Formatted: Highlight

În cazul punerii în întârziere a împrumutatului printr-o cerere de chemare în judecată, dobînda nu poate fi cerută decît pentru suma restantă la data introducerii acțiunii, chiar dacă partea din datorie pînă în acel moment fusese plătită cu întârziere.

19. În cazul în care a fost încheiat un contract de împrumut cu titlu oneros cu indicarea termenului la care împrumutul urmează a fi rambursat, dobînda va fi calculată în limitele termenului specificat în contract.

20. În cazul în care a fost încheiat un contract de împrumut cu titlu oneros fără indicarea termenului la care împrumutul urmează a fi restituit, dobînda va fi calculată pentru întreaga perioadă, pînă la data formulării pretenției.

21. Potrivit art. 871 alin. (1) Cod civil, împrumutatul urmează să restituie împrumutul în termenul și în modul stabilite în contract. Dacă în contract nu au fost stabilite dobînzii, el are dreptul să restituie împrumutul și pînă la expirarea termenului, iar dacă în contract au fost stabilite dobînzii, împrumutatul este în drept să restituie împrumutul înainte de termen numai cu acordul împrumutătorului.

În cazul în care a fost împrumutată o sumă de bani, împrumutatul are obligația de a restitui suma nominală primită fără a ține cont de variațiile valorii numerarului.

Obligațiunea împrumutatului privind restituirea împrumutului se consideră executată în momentul transmiterii sumei bănești sau bunului fungibil împrumutătorului sau trecerii sumei bănești respective pe contul curent bancar al împrumutătorului.

Astfel, momentul executării obligației constituie nu momentul decontării mijloacelor bănești din contul împrumutatului, ci cel al trecerii sumei bănești în contul împrumutătorului.

Dacă în contract nu este prevăzut altfel, prioritatea plăților efectuate de debitor trebuie să se conformeze cerințelor stipulate în art. 586 Cod civil.

22. Instanțele de judecată vor ține cont de faptul că, întru confirmarea executării obligației privind restituirea împrumutului în sumă ce depășește 1000 de lei, urmează să se prezinte probe scrise, iar dacă debitorul este persoană juridică, astfel de probe se prezintă indiferent de mărimea sumei împrumutului care urmează a fi restituită.

23. Conform art. 872 alin. (1) Cod civil, în cazul în care împrumutatul nu restituie în termen împrumutul, împrumutătorul poate cere pentru întreaga sumă datorată o dobîndă de întârziere în mărimea prevăzută la art. 619 Cod civil dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

Această dobîndă poate fi solicitată de împrumutător în cazul neexecutării de către împrumutat a obligației de restituire a împrumutului, indiferent de faptul dacă

dobânda a fost sau nu stipulată în contract, legiuitorul pornind de la ideea că, prin lipsa de folosință a unei sume de bani, i se provoacă creditorului un prejudiciu, în cazul nerambursării împrumutului în termen.

Astfel, cuantumul dobânzii de întârziere ce decurge din contractul de împrumut încheiat între persoane fizice urmează a se determina ținându-se cont de stipulările art. 619 alin. (1) Cod civil, potrivit cărora dobânda de întârziere reprezintă 5% peste rata dobânzii prevăzută la art. 585 Cod civil dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

Se va ține cont că dobânda de întârziere în mărime de 5% peste rata dobânzii prevăzută la art. 585 Cod civil se va aplica în privința persoanelor fizice care, la încheierea contractului de împrumut, dețineau calitatea de consumator.

Potrivit art. 1 din Legea privind protecția consumatorilor nr. 105/13.03.2003, consumator este orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională.

Pentru contractele de împrumut încheiate între persoane juridice, între persoane fizice sau între persoane fizice și juridice care nu dețin calitatea de consumator, mărimea dobânzii se va calcula potrivit ratei indicate în art. 619 alin. (2) Cod civil, conform căruia dobânda este de 9% peste rata dobânzii prevăzută la art. 585 Cod civil dacă legea sau contractul nu prevede altfel.

24. Se atenționează că creditorul obligației pecuniare nu trebuie să dovedească mărimea daunei cauzate prin întârzierea executării, aceasta fiind, de regulă, stabilită anticipat, iar debitorul, în baza art. 619 alin. (1) Cod civil, este învestit cu dreptul de a face proba unui prejudiciu mai redus.

Nu este admisă proba unui prejudiciu mai redus în cazul actelor juridice la care nu participă consumatorul (art. 619 alin. (2) Cod civil).

25. Instanțele judecătorești, la examinarea litigiilor legate de contractul de împrumut, aplicând prevederile art. 585, 619, 872 Cod civil, urmează să verifice perioada neexecutării obligației pecuniare și dacă s-a modificat în această perioadă rata de refinanțare a Băncii Naționale și, în dependență de acestea, să calculeze cuantumul dobânzii de întârziere.

26. În sensul art. 619 alin. (4) Cod civil, dobânzile de întârziere nu se aplică la dobânzi.

Astfel, chiar dacă obligația pecuniară este purtătoare de dobândă (contractul de împrumut cu titlu oneros), întârzierea executării obligațiilor de către debitor nu presupune plata dobânzii de întârziere la dobânzi, ci doar la suma ce constituie obligația însăși.

27. În cazul în care a fost încheiat un contract de împrumut în care lipsește clauza privind termenul de restituire a împrumutului și termenul de preaviz,

calcularea dobânzii de întârziere va începe după expirarea termenului de 30 de zile de la data la care împrumutatul a primit cererea creditorului de restituire a împrumutului.

Dacă împrumutătorul a înaintat acțiunea direct în instanța de judecată, fără a expedia în adresa debitorului cererea privind rambursarea, în termen de 30 de zile, a sumei împrumutate, instanța de judecată va restitui cererea de chemare în judecată, în temeiul art. 170 alin. (1) lit. a) CPC, pe motivul că reclamantul nu a respectat procedura de soluționare prealabilă a pricinii pe calea extrajudiciară, prevăzută de lege pentru categoria respectivă de pricini sau de contractul părților.

Or, respectarea acțiunilor prevăzute în dispozițiile art. 871 alin. (4) Cod civil sînt imperative pentru creditor în cazul unui litigiu legat de contractul de împrumut în care nu a fost stabilit termenul de restituire a împrumutului.

28. La soluționarea cerinței împrumutătorului privind încasarea dobânzii de întârziere, prevăzută de art. 619 Cod civil, se va ține cont că, în contextul art. 593, 597 Cod civil, împrumutătorul este în întârziere atunci cînd nu acceptă fără temei legal prestația scadentă ce i se oferă. În cazul în care pentru executarea prestației este necesară o acțiune din partea sa, creditorul este în întârziere dacă prestația îi este oferită, iar el nu efectuează acea acțiune. Indiferent de vinovăția sa în întârziere, împrumutătorul nu poate beneficia de dobînzi pentru datoria pecuniară față de el.

Totodată, dacă împrumutătorul este în întârziere, împrumutatul răspunde pentru neexecutarea obligației numai în cazul în care nu a prestat din intenție sau din culpă gravă (art. 596 Cod civil).

29. La contractul de împrumut cu dobîndă (art. 869 alin. (1) Cod civil), suma dobânzii se va calcula în felul următor.

Spre exemplu, dacă suma împrumutată constituie 1000 de lei, dobînda prevăzută în contract este de 10% lunar, adică 240% anual, și nu a fost restituită pentru 30 de zile, iar în această perioadă rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei a constituit 18,5%, atunci obligația de a plăti dobînda în partea care depășește rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei se declară nulă, dobînda anuală constituind suma de 185 lei ($1000 \times 18,5\%$), dobînda pentru o lună – 15,2 lei, iar pentru o zi – 0,51 lei ($185 : 365$).

Astfel, mărimea dobânzii contractuale, care urmează a fi încasată, constituie 15,30 lei ($0,51 \times 30$ de zile).

Dobînda de întârziere prevăzută de art. 619 alin. (1) Cod civil, dacă legea sau contractul nu prevede altfel, se va calcula în felul următor.

De exemplu, suma împrumutată de 1000 de lei a fost restituită cu întârziere de 6 luni (182 zile), rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei în perioada întârzierii a constituit 18,5%, la aceasta se adaugă 5% prevăzute de lege, dobînda în total reprezentînd 23,5% anual. Suma dobânzii anuale va fi de 235 lei ($1000 \times$

23,5%), pentru o lună – 19,5 lei (235 : 12), iar pentru o zi – 0,64 lei (235 : 365). Astfel, suma dobânzii de întârziere va constitui 117 lei (19,5 x 6 luni).

În cazul actelor juridice la care nu participă consumatorul, dobînda, conform art. 619 alin. (2) Cod civil, este de 9% peste rata de refinanțare a Băncii Naționale a Moldovei, adică constituie 27,5% anual (18,5% + 9%). În rest, modalitatea de calculare a dobânzii de întârziere este similară.

Aceleași modalități de calculare a dobânzii de întârziere se aplică și în cazul stipulat în art. 243 CPC, care prevede că, dacă debitorul nu execută hotărîrea instanței de judecată în termen de 90 de zile de la data cînd aceasta a devenit definitivă, el va achita o dobîndă de întârziere determinată conform art. 619 Cod civil, chiar și în lipsa vinovăției.

Calcularea dobânzii de întârziere în acest caz se efectuează de executorul judecătoresc.

30. Instanțele de judecată urmează să facă distincție între suma totală ce poate fi încasată în temeiul contractului de împrumut cu titlu oneros și suma totală care poate fi încasată în baza contractului de împrumut gratuit.

În acest context, se atenționează că, în cazul contractului de împrumut gratuit, suma totală constă din suma împrumutului și cea a dobânzii de întârziere pentru nerestituirea împrumutului în termen, iar în cazul contractului de împrumut cu titlu oneros, suma totală constă din suma împrumutului, suma dobânzii pentru folosirea împrumutului și suma dobânzii de întârziere.

31. În contractul de împrumut, părțile pot stabili și o clauză penală. Dacă părțile au convenit asupra introducerii în contractul de împrumut a clauzei penale, această clauză, în mod obligatoriu, se va face în scris (art. 625 CC).

Prin clauza penală, părțile evaluează anticipat prejudiciul, stipulînd că împrumutatul, în cazul neexecutării obligației, urmează să remită împrumutătorului o sumă de bani sau un alt bun (art. 624 Cod civil).

Clauza penală poate fi stipulată în mărime fixă sau sub forma unei cote din valoarea obligației garantate și, prin acordul părților, poate fi mai mare decît prejudiciul.

La determinarea perioadei pentru care urmează a fi încasată clauza penală, este necesar să se țină cont de prevederile art. 268 lit. a) Cod civil, potrivit căruia clauza penală urmează a fi încasată pentru perioada anterioară acțiunii, dar nu mai mare de 6 luni.

Se atenționează că nerespectarea formei scrise a înțelegerii cu privire la penalitate atrage nulitatea clauzei penale și, respectiv, imposibilitatea încasării acesteia.

32. Dobînda de întârziere, prevăzută de art. 619 Cod civil, nu se clasifică ca clauză penală, deoarece nu cade sub incidența art. 624 Cod civil.

Penalitatea nu exclude aplicarea dobînzilor de întârziere, și invers.

La încasarea dobânzii de întârziere, a dobânzii contractuale, se va aplica termenul general de prescripție de 3 ani, prevăzut de art. 267 Cod civil.

33. Conform art. 233 Cod civil, persoana îndreptățită are dreptul să ceară anularea actului juridic afectat de eroare (art. 227 Cod civil), încheiat prin dol (art. 228 Cod civil), prin leziune (art. 230 Cod civil) în termen de 6 luni de la data când a aflat sau trebuia să afle despre temeiul anulării, iar în cazul în care actul juridic a fost încheiat prin violență (art. 229 Cod civil), cererea de anulare poate fi depusă în termen de 6 luni de la data când a încetat violența.

34. În sensul art. 868 Cod civil, cererea împrumutului privind repararea prejudiciului cauzat în legătură cu neexecutarea obligației de a da cu împrumut urmează a fi demonstrată prin probe veridice. Prejudiciul cauzat constă în pierderea profitului, pe care împrumutatul putea să-l obțină în rezultatul executării obligației, adică reprezintă venitul ratat.

35. Articolul 617 Cod civil prevede cazurile când debitorul se consideră în întârziere ca urmare a somației (avertizării), cazurile când nu este necesară preîntâmpinarea prealabilă, precum și cazul când împrumutatul nu duce răspundere pentru întârzierea rambursării banilor sau bunurilor împrumutate. Dacă întârzierea executării obligației pecuniare are loc din motive neimputabile împrumutului, dobânda de întârziere nu se va achita.

În particular, neexecutarea obligației nu este imputabilă împrumutului în cazul în care se datorează unei forțe majore, dacă survenirea sau efectele acesteia nu au putut fi cunoscute de către debitor la momentul nașterii obligației ori dacă debitorul nu a putut împiedica sau înlătura survenirea forței majore ori a consecințelor ei (art. 606 alin. (1) Cod civil).

Dacă forța majoră este temporară, ea poate fi invocată numai în perioada în care aceasta are efect asupra executării obligației.

În cazul imposibilității executării obligației din cauza forței majore, împrumutatul trebuie să notifice împrumutătorului aceste circumstanțe și efectele lor asupra executării. Dacă notificarea nu a ajuns la împrumutător într-un termen rezonabil de la data la care împrumutatul a cunoscut sau trebuia să cunoască despre forța majoră, acesta din urmă răspunde pentru prejudiciul cauzat prin lipsa notificării (art. 606 alin. (3) Cod civil).

Circumstanțele nominalizate nu împiedică împrumutătorul să solicite rezoluțiunea contractului, executarea obligației sau plata dobânzilor contractuale.

36. Dacă prejudiciul cauzat împrumutătorului prin întârziere depășește mărimea dobânzii de întârziere, el este în drept să ceară de la împrumutat și o despăgubire în mărime ce depășește această dobândă, sumă ce reprezintă o compensație pentru creanța depreciată.

Astfel, prejudiciul poate fi solicitat de împrumutător și în cazul deprecierei sumei bănești, datorate de împrumutat, în rezultatul inflației survenite în perioada folosirii ilicite a mijloacelor bănești, dar numai în mărime ce depășește suma dobânzii de întârziere.

37. La adoptarea hotărârii, instanța judecătorească urmează să consemneze în dispozitiv, cu cifre și litere, suma care urmează a fi încasată, moneda în care se percepe și dobânda de întârziere determinată conform art. 619 Cod civil, pe care urmează să o achite debitorul, chiar și în lipsa vinovăției, dacă nu execută hotărârea în termen de 90 de zile de la data când aceasta a devenit definitivă.

La examinarea cauzelor în apel și în recurs, instanțele respective, de asemenea, sînt în drept să completeze hotărîrea judecătorei în contextul celor expuse, dacă în hotărîrea judecătorei nu sînt reflectate consecințele neexecutării acesteia.

În cazul omisiunii de a consemna în hotărîre consecințele neexecutării acesteia, instanța care a pronunțat hotărîrea este în drept, în termenul executării silite a hotărîrii, la cererea părților sau din oficiu, să adopte o hotărîre suplimentară.

În cazul în care obiectul contractului de împrumut încheiat este în valută străină, în dispozitivul hotărîrii se va indica perceperea datoriei și a altor plăți în valută străină în suma respectivă sau a echivalentului în lei moldovenești, conform cursului stabilit de Banca Națională a Moldovei la momentul executării hotărîrii.

38. În funcție de situația de la momentul executării hotărîrii, împrumutătorul-creditor sau împrumutatul-debitor poate solicita instanței indexarea sumelor adjudecate în condițiile art. 253 CPC, care reprezintă un mijloc legal, oferit creditorului și debitorului, de a solicita indexarea sumelor adjudecate prin hotărîrea judecătorească, în virtutea unor circumstanțe cauzate de majorarea sau micșorarea prețurilor și tarifelor la mărfurile de consum și la servicii sau în rezultatul deprecierei sau aprecierii banilor în perioada de după pronunțarea hotărîrii și pînă la executarea ei efectivă.

39. Acțiunile născute din contractul de împrumut se examinează de instanța de drept comun de la domiciliul pîrîtului, cu excepția cazului în care în contract se indică locul executării. În acest caz, la solicitarea reclamantului, litigiul poate fi examinat și de instanța de la locul executării contractului (art. 39 alin. (11) CPC).

40. Potrivit art. 573 Cod civil, dacă locul executării nu este determinat sau nu rezultă din natura obligației, executarea urmează a fi efectuată:

a) la domiciliul sau sediul creditorului la momentul nașterii obligației – în cazul obligației pecuniare;

b) la locul aflării bunului în momentul nașterii obligației – în cazul obligațiilor de predare a unui bun individual determinat;

c) la locul unde debitorul își desfășoară activitatea legată de obligație, iar în lipsa acestuia, la locul unde debitorul își are domiciliul sau sediul – în cazul unor alte obligații.

41. În sensul art. 644 Cod civil, existența temeiurilor ce conduc la stingerea obligației, precum și însuși faptul stingerii obligației urmează să fie legalizate în modul respectiv. Conform regulii generale, stingerea obligației se legalizează prin aceleași modalități ca și adoptarea ei. În conformitate cu art.210 Cod civil, forma scrisă este obligatorie, în dependență de faptul cine este partea (persoană juridică, persoană fizică), precum și de suma actului juridic (în cazul respectiv, valoarea executării).

Debitorul care nu a profitat de dreptul, ce i-a fost acordat, de a cere ca primirea executării să aibă loc în forma sus-indicată își asumă riscul efectelor nerespectării formei scrise a actului juridic. Se are în vedere că, în caz de contestare de către creditori a faptului executării obligației, debitorul, persoană fizică sau persoană juridică, va decădea din dreptul de a cere proba cu martori pentru a dovedi că executarea într-adevăr a avut loc.

42. În cazul în care nu se cunoaște identitatea sau domiciliul creditorului din motive neimputabile debitorului (împrumutătorului), în baza art. 645 Cod civil, debitorul poate depune, conform termenului stipulat în contract, obiectul contractului de împrumut la o bancă sau la notar. În asemenea condiții, obligația pecuniară se va considera executată la timp, debitorul nefiind obligat să achite dobânda prevăzută de art. 619 Cod civil și penalități.

43. Litigiile legate de contractul de împrumut, conform prevederilor art. 345 CPC, pot fi examinate în procedura de ordonanță (procedura simplificată). Astfel, creditorul (împrumutătorul) are dreptul să aleagă adresarea cu cerere de eliberare a ordonanței judecătorești sau înaintarea acțiunii în procedura contencioasă.

Procedura în ordonanță nu este o cale prealabilă obligatorie și nefolosirea procedurii în ordonanță de către creditor (împrumutător) nu are efecte juridice care să îngreuească dreptul la înaintarea acțiunii în instanță de judecată. Instanța de judecată nu este în drept să refuze primirea cererii în procedura contencioasă dacă creditorul nu s-a adresat în procedura de ordonanță. Deoarece procedura în ordonanță este simplificată, ea presupune achitarea redusă a taxei de stat și se bazează pe înscrisuri autentice, care asigură rapiditatea și eficacitatea soluționării cauzei.

44. Cererea de chemare în judecată ce vizează contractul de împrumut se impune cu taxă de stat în mărimea stabilită pentru acțiunile patrimoniale (art. 3 din Legea taxei de stat). Valoarea acțiunii se va aprecia ținându-se cont de suma bănească solicitată, inclusiv de dobânzile aferente acestor sume sau de valoarea bunului a cărui restituire se solicită.

45. La cererea de chemare în judecată, se va anexa contractul litigios, alte documente, pe care reclamantul își întemeiază acțiunea, inclusiv dovada de plată a taxei de stat. În caz contrar, judecătorul, în conformitate cu art. 171 raportat la art. 167 alin. (1) lit. d) Cod de procedură civilă, nu va da curs cererii, acordându-i persoanei care a depus cererea un termen rezonabil pentru înlăturarea neajunsurilor.

Președintele Curții Supreme
de Justiție

Ion Muruianu

Chișinău
24 decembrie 2010
Nr. 8